

2008 Г. ПРЕЗ ПОГЛЕДА НА БИЗНЕСА

Резултати от анкетно проучване сред членове на БСК, проведено в периода 15 ноември – 5 декември 2008 г.

Днес, 15 декември 2008 г., БСК представи резултатите от станалата вече традиционна годишна анкета сред членовете на Камарата, озаглавена „2008-ма през погледа на бизнеса“. Проучването обхваща всички сектори на икономиката, както и различни по големина предприятия – големи, средни, малки и -микро, от всички региони за планиране.

И тази година, участниците в анкетата, оценяват изтеклата календарна година като **успешна** (54% от запитаните), но прави впечатление сериозният спад по този показател спрямо предходната година, която беше оценена като успешна от 73 процента от анкетираните. Сериозно нараства процентът на мениджърите, оценили годината като неуспешна – 33%, при 10% през 2007 г.

Причините за това най-вероятно се коренят в започналата през четвъртото тримесечие на годината **икономическа криза**, провокирана от сътресенията в международен план. Най-сериозно кризата се е отразила върху обемите на продажбите на фирмите (според 31% от анкетираните), обема на производството (23%) и броя на работните места (23%). 22% от анкетираните все още не отчитат отражение на кризата върху бизнеса си. 62 % от мениджърите прогнозира задълбочаване на кризата през 2009 г., а според 33% тенденциите ще се успокоят. Едва 5% не се ангажират с прогноза.

Антикризисните програми на фирмите в 38% от случаите предвиждат свиване на инвестициите, 18% от анкетираните планират редуциране на работните места, 16% възнамеряват да преориентират производството си към други дейности и пазари, а други 16% все още нямат яснота относно бъдещите си планове.

Най-голям дял от **инвестициите** си през 2008 г. анкетираните са насочили към обучение на персонала (30%), следват инвестициите в подмяната на машини и съоръжения (29%), въвеждане на системи за управление от сериите ISO, OHSAS и HACCP (17%) и закупуване на сгради (15%). И през тази година се запазва тенденцията най-малко инвестиции да се правят в индустриална собственост (марки, патенти, промишлен дизайн) – само 9 % от запитаните са направили подобни вложения през изтеклата година (за сравнение, през 2007 г. процентите са 11). Това съотношение се запазва и по отношение на инвестиционните намерения за 2009 г.: 36% от анкетираните възнамеряват да инвестират в обучение на персонала, 28% - в машини и съоръжения, по 12% - в сгради, в системи за управление и в индустриална собственост. Като проблемни области в

инвестиционно отношение 28% от анкетиранияте посочват необходимостта от покриване на екологичните изисквания, на 26% предстои да инвестират в енергийна ефективност на производството, по 23% от мениджърите посочват създаването на здравословни и безопасни условия на труд и покриване на санитарно-хигиенните изисквания като сфери, в които трябва да инвестират.

За преодоляване на съществуващите проблеми, очевидно, бизнесът в голяма степен разчита и на **европейското финансиране** – 55 % от запитаните категорично обявяват готовността си да кандидатстват с проекти пред европейските фондове, а други 20% все още се колебаят. Само 18% нямат подобни намерения, а 7% твърдят, че не разполагат с нужния ресурс (вкл. човешки). Макар и с малко, нараства процентът на недоверие на бизнеса към програмите с европейско финансиране спрямо предходната година, когато 58 % са изразявали готовност да кандидатстват с проекти, а 13 % не са имали такива намерения. Успоредно с това, **нараства информираността** на бизнеса относно условията за кандидатстване с проекти: 47% от анкетиранияте се чувстват напълно информирани (за сравнение, през 2007 г. процентите са били 23), 46% са информирани, но се нуждаят от допълнително информация (2007 г.- 57%), едва 7% твърдят, че не разполагат с достатъчно информация (2007 г. – 20%). На въпрос „От какво имате нужда, за да успеете да спечелите финансиране на Ваши проект?“ 25% отговарят, че се нуждаят от разработка на проект, 18% - от съфинансиране, 17 % - от консултация, 14% - от подходящ персонал, 10% - от обучение, 9% - от партньори, 7% - от технически и материални условия. Спрямо 2007 г. най-голям ръст бележи нуждата от подходящ персонал, когато от такъв са имали нужда 9% от анкетиранияте. За сметка на това, спада необходимостта от консултации (2007 г. – 31%), което вероятно се дължи на повишената информираност.

По отношение на **бизнес средата**, като проблеми, стоящи пред ефективното развиване на своята дейност, анкетиранияте посочват¹ най-често: липсата на квалифицирана работна ръка (37 %) и нелоялната конкуренция (32%). Следват: корупцията (27%), влошената пазарна конюнктура (23%), високото осигурително бреме (22%), бюрокрацията (21%), ниското качество на административното обслужване (20%), тромавата и неефективна съдебна система и нелегалният внос (с по 14%), високо данъчно облагане (12%) и липса на оборотен капитал (11%).

Всеки втори работодател (51%) продължава да страда от **липса на работна ръка**, става ясно от анкетата. Други 15% от запитаните имат проблем с намирането на работници за определени позиции. 34% декларират, че проблем с работната ръка пред тях не стои (за сравнение, този процент през 2007 г. е бил 24). 40 % от търсещите работна ръка се нуждаят от тесни специалисти, 26 % - от изпълнителски състав, 20 % - от ръководен персонал, по 7% - от общи работници и от административен персонал.

Очевидно, все още съществуващата липса на квалифицирани кадри (въпреки ефектите на икономическата криза) принуждава работодателите да планират увеличение на **работните заплати** през 2009 г., с цел задържането на качествените работници: 57% от анкетиранияте предвиждат увеличение на

¹ Процентите надхвърлят 100, тъй като анкетиранияте са давали по повече от един отговор.

възнагражденията между с 10 до 20%, около една-трета от мениджърите (28%), обаче, все още не са решили какво да правят по отношение заплащането на труда, а 15% декларират категорично намерение да не променят заплатите на работниците си.

Във връзка с дългогодишното настояване от страна на БСК за промяна в методиката за определяне на таксата за битови отпадъци, запитахме членовете си как се отнасят към предложението определянето на **такса „смет“** да става на база количество отпадъци, а не на база материални активи на фирмите. 76% от анкетираните одобряват предложението, други 16 % заявяват, че не могат да преценят, а едва 8% са против подобна промяна.

Друг проблем, поставян от години от БСК – нивото на **междуфирмена задлъжнялост**, също беше обект на изследване и в тазгодишната анкета, като резултатите потвърждават тенденциите от последните години. 72% от анкетираните декларират, че имат просрочени несъбрани вземания от контрагенти (2007 г. – 69%), като в 25% от случаите просрочието е за повече от година (същият процент е обявен и през 2007 г.), при 57% от анкетираните просрочието е за период от 1 до 6 месеца (2007 г. – 41%), а 18% - между 6 месеца и 1 година (2007 г. – 27%).

И тази година оценката на бизнеса за нивото на **престъпност и корупция** в страната е по-скоро негативна. 39% от запитаните смятат, че нивото на престъпност е останало без промяна спрямо 2007 г., според 45% от бизнесмените корупцията е запазила равнището си от предходната година. Нещо повече, според 34% от анкетираните корупцията се е увеличила, а 25% смятат, че ръст бележи престъпността. За сравнение, през 2007 г. процентът на отговорилите, че корупцията се е увеличила, беше 23, а увеличение на престъпността виждаха 13% от запитаните. **Сферите**, където най-често се наблюдават случаи на корупция, според запитаните са, както следва: 35 % - при обществените поръчки, по 22% - в съдебната система, 16 % при лицензионните, разрешителните и регистрационните режими, 14% в здравеопазването, 12% - при митническото обслужване.

По отношение на **сивата икономика**, според 35% от анкетираните се запазва нивото от 2007 г., но според 28% има положителна тенденция към излизане на част от сивия сектор на светло. 21% не могат да преценят, а според 16% сивата икономика се е увеличила. За сравнение, през 2007 г. 9% са смятали, че неформалната икономика бележи ръст. Като основни източници на сивата икономика огромната част от запитаните посочват неприлагането и неспазването на наличното законодателство (21%) и корупцията сред контролиращите държавни органи (20%). Ако към тази група прибавим и лошия административен контрол върху стопанската дейност (14%), се оказва, че ниското качество на администрацията е водеща причина за наличието на огромен сив сектор в икономиката. Резултатите от анкетата показват и сериозна доза самокритичност сред представителите на бизнеса, тъй като 11% от тях смятат, че лошата бизнес култура е важна предпоставка за съществуването на сивата икономика, 8% посочват често променящото се или недостатъчно законодателство, 10% - нелегалния внос, 16% - високата осигурителна тежест.

Отношение на бизнеса към институциите

<i>Институция</i>	+	-	<i>Колебание</i>
Президент	45 %	30 %	25 %
Евродепутати	23 %	31 %	46 %
Народно събрание	13 %	67 %	20 %
Министерски съвет	16 %	68 %	16 %
Съдебна власт	7 %	68 %	25 %
Данъчна администрация	34 %	40 %	26 %
Митническа администрация	25 %	30 %	45 %
Общинска администрация	37 %	46 %	17 %

Най-висок процент одобрение, по традиция, получава Президентската институция (45%), но прави впечатление сериозният отлив на доверие спрямо предходната година, когато процентът е бил 61.

Ръст спрямо 2007 г. бележи одобрението към общинската администрация (2008 г. - 37%, 2007 г. – 22 %).

Сравнително висок е процентът на положителна оценка за данъчната администрация (2008 г. - 34 %, 2007 г. – 40%) и митническата администрация (2008 г. – 25%, 2007 г. – 23%).

Своеобразен рекордър по нисък процент на одобрение е съдебната власт, която печели почитатели само сред 7 % от представителите на бизнеса (за сравнение, 2007 г. – 6%), следвана от Народното събрание (13% одобрение) и Министерския съвет (16% одобрение).

Расте одобрението към българските представители в Европейския парламент – 23% през 2008 г. спрямо 13% през 2007 г., което е за сметка на намаления процент колебаещи се (64% през 2007 г. и 46% през 2008 г.).